

LÁSZLÓ NOÉMI ÉSZAK

Tokaji aszú, egri bikavér.
Szőlőszemekben a nap
melege nyugodni tér.

Tölgyerdő, dombhát, szirtek, várromok.
Rákócziak, Zrínyik,
versek, felhők, ostromok.

Kurucok, labancok, törökök, tatárok.
Szurokkal és lánggal
színültig telt várarak.

Baradla-barlang, cseppkőfigurák.
Föld mélyében oszlopok,
rejtélyes üregvilág.

Tótok, rácok, ruszinok, sokácok,
ballada homálya,
hollószárny, akácok.

Katedrális, bazilika, dzsámi,
ima, zsoltár, esküszó
készül az égre szállni.

Nézzétek csak a térképet, kedves velem
utazó Napsugár-olvasók! Októberben a sok-sok
„zöldet”, a Kunság mezeit, a Nagy Magyar Al-
földet kószáltuk be. Most a „barna” tájjal, az
Észak-Magyarországi hegyvidékkel ismerkedünk.

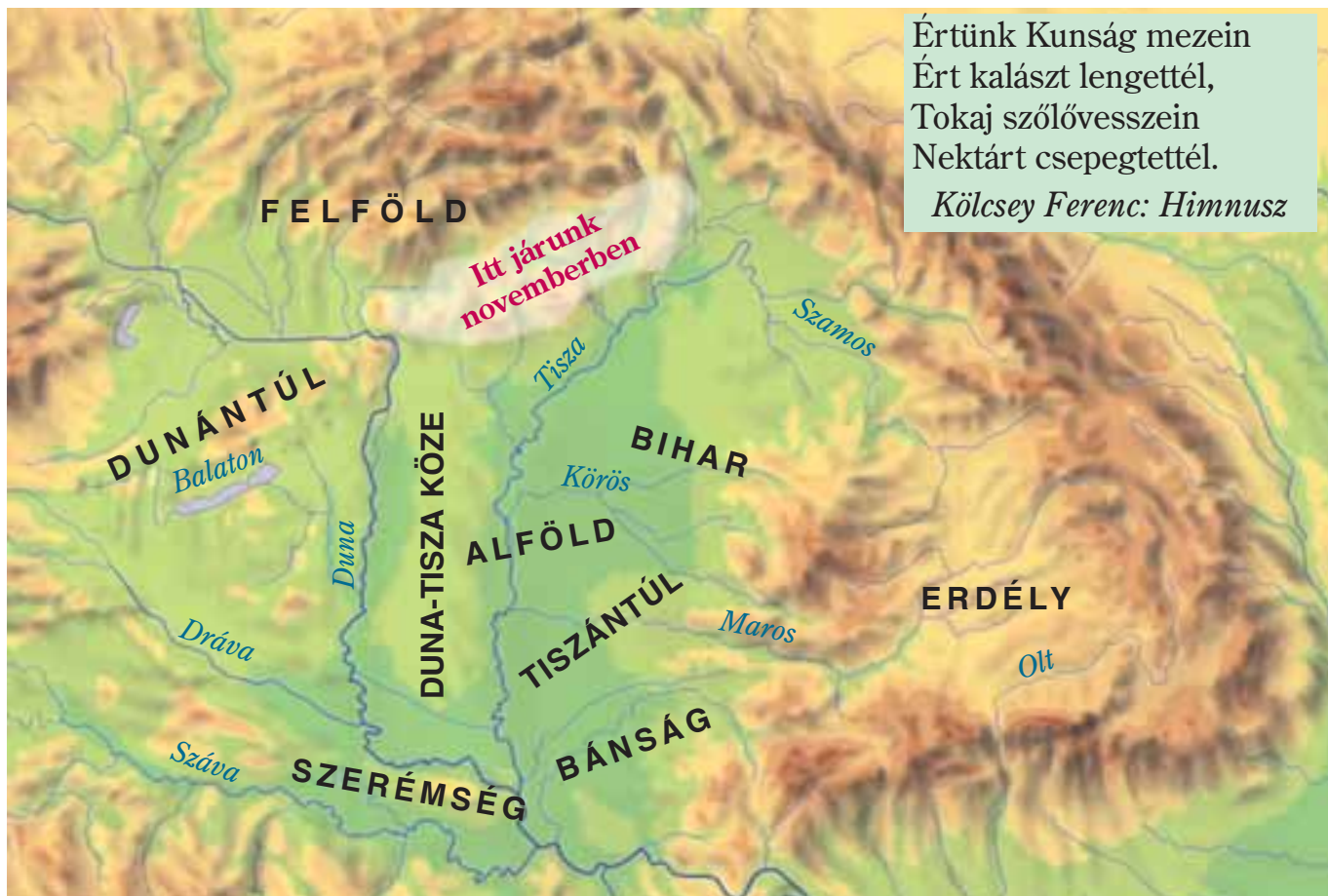
No ne gondolatok valami égbenyúló bércekre,
hiszen ezek a hegyek ritkán érik el a 800 méter
magasságot. A mai Magyarország legmagasabb
csúcsa, a Kékestető is mindössze 1015 méter.

Gyertek hát!
**Deák Árpád ta-
nár bácsi** fürgén
kapaszkodik ve-
lünk a hegyek or-
mára épült legen-
dás várainkhoz,
vezet barlangok
titkos folyosóin,
híres városok ut-
cáin vagy napos
hegyoldalak szőlőtőkéi között.

Kékestető

Egy kicsit elkéstünk, a szüret már lejárt, de Tokaj
vidékén novemberben is minden a szőlőről, a bor-
ról szól, akárcsak ez a mese.

A történelmi Magyarország tájai

A szüret valamikor a szőlőtermő vidéken nagy ünnepnek számított. Nem is csoda, hiszen a szőlővel sok bajlás járt. A szőlőt egész évben művelni kellett: takarni, nyitni, metszeni, kapálni, permetezni, kötözni, tördelni-kacsolni.

Hetekkel szüret előtt folyt a készülődés: mosták a boroshordókat, abroncsozták őket. Előkészítették a taposókádakat, kosarakat, vödröket, puttonyt. Szüretkor összegyűlt a család apraja-nagyja, sógor, koma, jó barát. A gazdasszony nem ment szüretelni, ő a szüretelőkre sütött-főzött.

A szüretre hajnalok hajnalán, virradat előtt indultak. Reggeli idejére megtelt néhány hordó. Reggeli előtt forralt borral „engesztelték ki” a szüretelők csontjából a

hajnali gémberedettséget. Rá ínycsiklandó szalonnát falatoztak.

Reggeli után újult erővel folyt tovább a munka. A hibátlan termést a padláson papírra fektették, és télen mazsola helyett használták, vagy felfűzték, s így Húsvétig is elállt. Munka közben daloltak, tréfáltak. A tele vödröket, kosarakat a puttonyosok alig győzték kiürítgetni. A puttonyból a taposókádba került a szőlő. A taposó személy – persze lábmosás után – két kézzel megkapaszkodott a kád szélében, és járta a ropogózt a szőlőn. A kád alsó szélén csöpögött, folyt az édes must a vödrökbe.

Innen öntögették a boroshordókba.

A szüretet – persze nem ugyanazon a napon – vidám felvonulás és bál követte.

**Mit jelent a szőlás:
cseberből vederbe?**

Vinum regum, rex vinorum. A királyok bora, a borok királya. XIV. Lajos, a francia Napkirály adta ezt a nevet a **tokaji aszúnak**, amikor II. Rákóczi Ferenc fejedelem ajándékát megköstölte. Évszázadok óta királyok asztalára szállítják a **Tokaj-Hegyalja** 32 településén készült arany borokat, sok százezer litert évente. A tokaji Rákóczi pince ember-magasságú hordóiban 2.000.000 liter bor várja, hogy útra keljen a négy égtáj felé.

Az édes és erős tokaji aszú minden cseppje orvosság, de nekünk csak megnyalintanunk szabad. Elárulom a titkát: nagyon későn, október

végén szüretelik, s ekkorra már a szemek összeaszalódnak, édesebbek lesznek. Az aszú szemeket összetapossák-törik, és a pépből 1-6 puttonnyal töltenek egy hordó rendes mustba. A kiforrt bort palackokban évekig érlelik, így lesz igazi. A 6 puttonyos aszú a legértékesebb.

A titkot hiába tudjuk, sehol máshol a világon nem készül aszúbor. Kell hozzá a kialudt vulkán hamuja, amely Tokaj-Hegyalja déli lejtőit borítja, az arany napfény, az ezer éve gyarapodó hozzáértés.

MÁTYÁS KIRÁLY ORRA

Történt egyszer, hogy egy kisgyőri szőlősgazda meghívta Mátyást szüreti mulatságra. Senki sem hitte, hogy eljön.

Am déltájban, a szüretelők legnagyobb ámulatára, mégis megérkezett a király.

A borház előtti térségen nagy kondérokban már rotyogott a finom birkagulyás. A királyi vendégeket rögvest asztalhoz ültették. Am a felséges királyt nem lócára, hanem egy szarvasagancsokkal díszített, nagy karszékbe.

– Magam készítettem fölséged tiszteletére – magyarázta szerényen Károly, a gazda.

– Te csakugyan ezermester vagy – bólintott elismerően Mátyás. – Nemcsak a szőlőhöz, de a fafaragáshoz is értesz. De hallottam, hogy ver-

Minek a kezdőbetűje a C ezen a rajzon?

set is faragsz. Vajon tudnál-e nekem hirtelenében egy pár rigmust faragni?

– Az is kész van már, rajta ül felséged – szólott a házigazda, s a szék ülőlapjára mutatott, amelybe az alábbi vers volt beleégetve:

Nagy a királynak az orra,
Vágyik szíve a jó borra.

Nemcsak borra, jó ételre,
Ezért igyekszik Kisgyőrbe.

– Volna egy kérésem hozzád. Ajándékozd nekem e szép

strófával ékesített, pompás széket – szólta Mátyás.

– Szíves örömet, fölség.

Így történt, hogy a kisgyőri rigmusos szék a budai királyi palotába került.

Azt a helyet pedig, ahol a szék állott, mind a mai napig Királyszékeinek nevezik a kisgyőriek.

Hogyan tanítja mőresre Mátyás király az urakat, akik nem becsülik a szőlőmunkást?

JANKOVICS MARCELL rajzai

Sátoraljaújhely

Főiskolára. Sárospataki diák volt Csokonai Vitéz Mihály, Kossuth Lajos, Tompa Mihály, Gárdonyi Géza, Móricz Zsigmond.

A borvidéknek van más híressége is. A Zempléni hegyek lábainál, ott, ahol a honfoglaló Árpád vezér még sátorban lakott, ma egy kis város fekszik: **Sátoraljaújhely**nek nevezik. Egyik büszkesége az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, a pálosok kolostora és temploma, mely gótikus és barokk elemeket őriz. A város fölötti Szár-hegyen Magyar Kálvária idézi Trianon szomorú emlékét. Minden stáció egy-egy elcsatolt várost jelképez.

A Tisza és Bodrog találkozásánál áll Magyarország egyik legrégebb vára, **Sárospatak**, a Lórántffyak és Rákócziak ősi fészke. Lórántffy Zsuzsanna sokat áldozott az azóta is híres Református

Sárospatak

Történelmünk legnagyobbjai születtek ezen a tájon: **Borsiban** II. Rákóczi Ferenc, **Monokon** Kossuth Lajos. Rákóczi 1700 körül, Kossuth 1848-ban ugyanazon

osztrák hatalom ellen küzdött.

Mint egy kedves eleven kép,
Voltál olyan szép, magyar nép!
De a sasnak körme között
Fonnyadsz, mint a lép.
Szegény magyar nép,
Mikor lesz már ép?

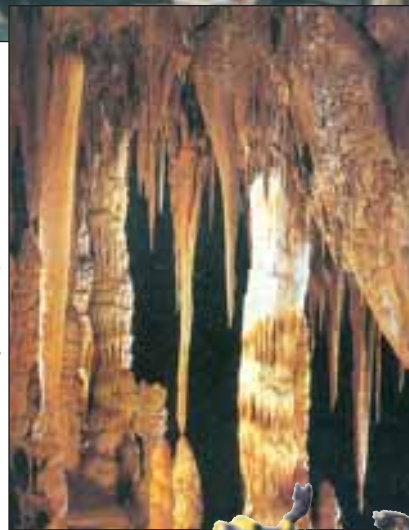
Göncön volt református lelkész Károli Gáspár, aki 1590-ben elsőnek fordította le magyar nyelvre a teljes Bibliát, amelyet a szomszédos **Vizsolyban** nyomtattak ki.

Boldogkővára falai között egy másik tudós pap, Dévai Bíró Mátyás megírta az első magyar helyesírási könyvet. (Bár ne tette volna – gondolhatjátok.)

Szerencsen készül a legfinomabb magyar csoki. Nemcsak csokoládégyár, hanem cukorcsoki-múzeum is van itt. Bár szerintem kár azt a sok finomságot múzeumban őrizgetni.

A **Bükk hegység** 262 cseppkőbarlangjáról híres. A 25 km hosszú **Aggteleki** vagy **Baradla-barlangrendszer** földalatti folyosói átnyúlnak a mai Szlovákia területére is. A szeszélyes alakú cseppköveknek furcsa neveket adtak: Teknősbéka, Fácán, Télapó, Anyósnyel.

Hinnétek-e, hogy e csöpögő, sötét folyosókon 500 állatfajta érzi otthon magát?

Petőfi is járt Aggteleken. Így mesél: „Soká tűnődtem: mint eredhet e barlang? És kitaláltam. Mikor a mennyországból kiebrudalták a pártos angyalokat, itt kezdték jövőbeli lakásokat, a poklot ásni, azonban itt nem boldogulván, másfelé fordultak. Képzeltetni, mint fáradtak a szegény ördögök e sikertelen munkában, izzadságuk még most is csepeg e félig kész pokol oldalairól és tetejéről.”

Észak-Magyarország legjelentősebb városa **Miskolc**, ma fontos gazdasági és egyetemi központ.

Diósgyőr négytornyú várát madártávlatból fényképeztem le. A címlapon küldöm nektek. Ez a páncélos vitéz a XIV. századot, Nagy Lajos király korát idézi, amikor a várudvaron lovagi torna, ökörsütés, lakoma, tánc zajlott.

Lillafüreden a Palota Szálló, **Miskolctapolcán** a melegvízű barlangfürdő csalogatja a turistákat.

Lillafüred

A Bükk hegység lábánál fekszik **Eger** városa, ahol Szent István királyunk ezer éve püspökséget alapított. A várban az Egri csillagok helyszíneit keressük. A vár alatti kazamata rendszerben lőszert és élelmet tároltak, itt voltak a börtönök is. A vár udvarán palota, templom és kaszárnyák álltak.

Észak-Magyarország legmagasabb hegysége, a **Mátra** sí- és szánkóparadicsom. **Mátraalja** nevét Fazekas Anna verses meséjéből ismeritek.

„Mátraalján, falu szélén lakik az én öreg néném...”

Mi a vers címe?

LÁSZLÓFFY ALADÁR KÉPESLAP

Szép szálerdők derekára csavarodik most a pára. Ha meg szél fúj, akkor recseg. Nem oly nagy hegység a Mátra, ritkán fest ily képet ecset: gyönyörködve nézünk hátra. Nemcsak birka – őz is legel s környékének díszje Eger: hajdanában fontos várta, róla sok-sok nóta járta, híres volt az ostrom üszke, meg hogy ott a kislány büszke, szürke ménes, őszi fények, alig változtak a tények, míg ezt ringatja az elme, mit hordoz a történelme.

Hogy hívják a leghíresebb egri vörösbor?

Ezt a finomművű vascsipkét Egerben láttuk. Fazzola ötvösmester munkája.

Hollókő

Az északi hegykoszorú utolsó láncai a **Cserhát** és a **Börzsöny**, melynek nyugati lejtőit már a Duna vize mossa. A Cserhát leghíresebb faluja **Hollókő**. Hagyományőrző, fehérre meszelt házaival, fatornyos templomával a Világörökség védett értéke lett. A föléje magasodó Szárhegyen legendás vár áll: Hollókő. Innen kapta nevét a palóc falu.

Észak-Magyarország leggazdagabb hagyományú két magyar népcsoportja a matyó és a palóc.

A **matyók** a Bükkalján, Mezőkövesden, Tardon, Szentistvánon laknak. Díszes, színes viseletükkel csak a kalotaszegi vetekedhet. Bérért dolgozó földművesként (summásként) távoli birtokokon keresték meg... nem is a kenyérre, inkább a cifra ruhára valót. Azt tartották: „Hadd korogjon, csak ragyogjon”.

Ez a menyecske fellökös ujjú lityát (inget) és csavarítókendőt visel. A férfiing uja két méter bő, hozzá dúsan hímzett surc (kötény) és magas bárci kalap illik. Ez utóbbit az egyik bíró alacsony termetű fia hozta be divatba.

Világhírű a százroszás matyó hímzés: színes gyapjúfonallal pompás virágokat öltögetnek oly sűrűn, hogy egy gombostűnyi anyag sem kandikál ki.

A **palócok** Nógrád megyét és a ma Szlovákiához tartozó Felföldet lakják, a Mát-raalja, a Cserhát és a Börzsöny hegység lejtőit. Jellegzetes keresztben átkötött vállkendőjük, rövid szoknyájuk, díszes főkötőjük. Ez Petőfinek úgy megtetszett, hogy Júliának is hozatott belőle.

A palóc tájszólásban az a helyett rövid, zárt á (à) hangzik, valahogy így:

– Felséges királyom, restellem à dolgot, hogy nekem kellett elgyönni magáho.

– Télleg olyan szép à lányod, áhogy mondog?

– Olyan szép àz, hogy nincsen párja he-tedhét országba... De àz még semmi, szálmábó árányát is tud fonni – tódotta meg egy hazugsággal, csákhogy szerencséje legyen.

A pocakos miskakancsó úgy szereti a jó bort, mint a gazdája.

Hollókő asszonyai gyöngyös főkötőt, fölötté hegyesre hajtott menyecskekendőt viselnek.

Piros is, hímzett is, s ráadásul muzsikál járás közben a palóc csizma.

Palóc

Matyó

